

Eesti seisukohad Euroopa Liidu justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungil 13. – 14. oktoobril 2025 (siseküsimused)

Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) justiits- ja siseküsimuste nõukogu (edaspidi *JSK*) siseministrite istung toimub 14. oktoobril 2025. aastal Luksemburgis. Eestit esindab JSK istungil siseminister Igor Taro.

14. oktoobril toimuval JSK nõukogu siseküsimuste päeval keskendutakse järgmistele teemadele: i) Schengeni ala toimepidevus ja Frontexi tulevik; ii) koostalitlusvõime rakendamine; iii) määruse eelnõu võitlusest laste seksuaalse väärkohtlemisega veebis; iv) ühtse tagasisaatmissüsteemi loomise määrus; v) elanikkonnakaitse mehhanismi määrus; vi) juurdepääs sideandmetele; vii) geopoliitilise olukorra mõju EL-i sisejulgeolekule ning ohtude maandamine; ning viii) rände välismõõde.

Ülevaate on koostanud Siseministeeriumi EL ja välissuhete osakond, piirivalve- ja rändeosakond, sisejulgeolekuosakond, digi- ja teabehaldusosakond ning Eesti alalise esinduse EL juures erialadiplomaadid Birgit Paal (birgit.paal@mfa.ee) ja Rando Käsper (rando.kasper@mfa.ee).

1. Määruse eelnõu, millega luuakse ühtne ebaseaduslikult EL-is viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmissüsteem

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: poliitiline debatt.

Euroopa Komisjon esitas 2025. aasta märtsis määruse eelnõu, millega luuakse ühtne ebaseaduslikult EL-is viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmissüsteem¹ (edaspidi: *tagasisaatmiste määrus*). Selle eesmärgiks on ühtlustada EL liikmesriikide tagasisaatmispoliitikat ning seeläbi suurendada kogu EL-is täideviidavate tagasisaatmiste määra, mille madal tase on hetkel üheks EL-i rändepoliitika nõrgaks kohaks. EL Nõukogu eesistuja Taani ambitsioon on saavutada võimalikult kiirelt poliitiline kokkulepe määruse eelnõu tundlikumade aspektide osas, mille tarvis korraldatakse Schengeni ala ministrite hommikusöögi formaadis arvamuste vahetus kompromisettepaneku kohta.

Euroopa Komisjoni määruse eelnõus on välja pakutud säte, millega tekib liikmesriikidel kohustus enda territooriumil kinni peetud ebaseaduslikult EL-is viibiv kolmanda riigi kodanik välja saata, kui tema kohta on mõni teine liikmesriik juba väljastanud tagasisaatmisotsuse. Teisisõnu sätestatakse tagasisaatmisotsuste vastastikune tunnustamine. Tagasisaatmisotsuste vastastikune tunnustamine toimuks Euroopa tagasisaatmiskorralduse alusel, mis tuleks tagasisaatmisotsuse väljastamisel täiendavalt teha ja Schengeni infosüsteemi sisestada. Antud lähenemine on jaganud liikmesriigid kahte leeri: esimesed toetavad tagasisaatmisotsuste tunnustamise kohustuslikkust, kuna see loob tugeva lisandväärtuse ebaseadusliku rände haldamisel, teised soovivad selle vabatahtlikuks muutmist, et tagada suurem paindlikkus

¹ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanek, millega luuakse ühine süsteem liidus ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmiseks ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/115/EÜ, nõukogu direktiiv 2001/40/EÜ ja nõukogu otsus 2004/191/EÜ](#)

arvestamaks siseriikliku õiguse eripäradega. Euroopa Komisjoni soov on aga liikuda suurema harmoniseerimise poole, mis tõstaks tagasisaatmiste tõhusust.

EL Nõukogu eesistuja Taani on esitanud kompromisettepaneku, mille kohaselt luuakse n.ö. kohustuslik valikuline tagasisaatmisotsuste vastastikune tunnustamine. Selle raames tekkiks EL-i liikmesriikidel teiste liikmesriikide väljastatud tagasisaatmisotsuste täitmise kohustus, kuid seda teatud eranditega. Näiteks saab liikmesriik uue tagasisaatmisotsuse väljastada, kui isiku väljasaatmine kujutaks ohtu selle liikmesriigi julgeolekule või see muudaks isiku väljasaatmise kiiremaks.

Eesti põhisõnumid:

Eesti toetab meetmeid, mis on suunatud elluviidavate tagasisaatmiste määra tõstmisele ning EL-i tagasisaamtispoliitika tõhustamisele. EL Nõukogu eesistuja Taani kompromisettepanek on sobiv, kuna võimaldab liikuda menetlusega edasi, tagades suurema paindlikkuse liikmesriikidele, kes seda vajavad oma riikliku õiguse nüansside ja juhtumite eripärade tõttu. Eesti toetab väljapakutud kompromisettepanekut, kuivõrd see võimaldab teise liikmesriigi tagasisaatmisotsust tunnustada Schengeni infosüsteemi tagasisaatmise hoiatusteate alusel.

Lähenemisel päevakorrapunktile lähtutakse lisaks järgmistest Eesti seisukohtadest:

- *Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepaneku kohta, millega luuakse ühine süsteem liidus ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmiseks ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/115/EÜ, nõukogu direktiiv 2001/40/EÜ ja nõukogu otsus 2004/191/EÜ (heaks kiidetud 8.05.2025 Vabariigi Valitsuse istungil ning 23.05.2025 Riigikogu ELAK-i istungil);*

2. Schengeni ala toimimine

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: tutvustatakse värsket Schengeni baromeetrit, millele järgneb Schengeni ala liikmesriikide siseministrite arutelu Frontexi tuleviku üle.

Värskes **Schengeni baromeetris** kajastuvad kaks peamist teemat: i) olukord välispiiridel ning ii) lähinaabruse mõjud EL-i julgeolekule, mida analüüsitakse 2025. aasta I poolaasta arengute alusel.

Olukord välispiiridel: Schengeni ala on endiselt populaarne turismisihtkoht. 2025. aastal on taas täheldatud piiriületuste kasvu, mis omakorda toob esile vajadust suuremaks piirikontrolli digitaliseerimiseks. Nii praegu kui ka tulevikus jääb Schengeni ala julgeolekut enim mõjutama ebastabiilsus lähinaabruses: Venemaa agressioonisõja eskaleerumine Ukraina vastu võib põhjustada ootamatuid ning suuremaid põgenike liikumisi EL-i, lisaks võivad Venemaa ja Valgevene ebademokraatlikud režiimid kunstlikult luua rändesurvet EL-i välispiiridele. Oluliselt on õnnestunud vähendada nii ebaseaduslikku sisserännet kui ka piiriülest kuritegevust tänu tõhusamale koostööle Lääne-Balkani riikidega. Arvestades jätkuvat ebastabiilsust Liibüas, Saheli piirkonnas ning Põhja-Aafrikas üldiselt, võib eeldada, et Vahemere rändeteed jäävad jätkuvalt populaarseks ja rändesurve võib kasvada.

Schengeni ala viisade kontekstis jätkub murettekitav trend, kus osad liikmesriigid ei juhindu Euroopa Komisjoni 2022. aasta suunistest Venemaa kodanikele viisade väljastamise kohta. Kõigest kolm liikmesriiki väljastavad hinnanguliselt 69% kõigist Venemaa kodanike Schengeni viisadest, millest 76% on taotletud turismi eesmärkidel. Kõikidest Schengeni viisa taotlejatest on Venemaa kodanikud neljandal kohal taotluste arvu poolest.

Schengeni ala julgeolek: nii praegust kui tulevast perioodi jäävad defineerima Venemaa, Valgevene ja nende mõjusfääris olevate riikide hübriidrünnakud Schengeni alal. Peamisteks rünnakuvahenditeks on desinformatsioon, küberründed (eriti piirihalduse IT-süsteemide vastu), kriitilise taristu sabotaaž ning endiste kombatanide imbumine liikmesriikide ühiskondadesse. Samuti võib ala julgeolekuolukord halveneda Venemaa agressioonisõja tulemusel, mis võib hoogustada tulirelvade smugeldamist ning kuritegelike jõukude arvukuse kasvu. Schengeni ala turvalisust panevad proovile ka radikaalsed rühmitused, kes üha enam kasutavad oma ideoloogia levitamiseks digitaalseid vahendeid ja tehisaru. Teatud kasvu saab märgata ka uimastite tootmisel ning smugeldamisel, seda nii uute sünteetiliste ühenduste kui ka kokaiini puhul.

Eesti põhisõnumid:

Eesti vaatest on murettekitav Venemaa kodanikele väljastavate Schengeni viisade arvu suurenemine. Sõltumata sellest, kas Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu lõpeb või mitte, jääb Venemaa ebademokraatlik režiim märkimisväärseks ohuallikaks Schengeni ala ja EL-i liikmesriikidele. Aktiivse sõjategevuse lõppemine „vabastab“ märkimisväärselt kombatanite ehk lahingukogemusega isikuid (nii Venemaa poolt mobiliseeritud, vabatahtlikuid kui ka lepingulisi palgasõdureid), kelle rehabiliteerimise ja ühiskonda taasloomise võimekus Venemaal suuresti puudub. Seeläbi on Venemaa ebademokraatlik režiim tõenäoliselt huvitatud uute rünnakute läbiviimiseks naabruskonnaks, vältimaks riigi ühiskondlikku korra destabiliseerimist.

Antud Vene Föderatsiooni kodanike kategooriat – kombatanite, režiimile sümpatiseerijaid – kasutab Vene režiim oma luureteenistuste juhtimisel tõenäolisemalt ka Schengeni ja EL-i riikide vastu suunatud hübriidoperatsioonideks. Mainitud Venemaa kodanike hulgas on varem süüdimõistetud ja otse vanglatest rindele saadetud kurjategijaid ning relvajõudude liikmed, kes on Ukrainas toime pannud sõjakuritegusid. Nende kuritegeliku tausta, lahingukogemuse ja kuritegelike võrgustikega seotud sidemete kombinatsioon kujutab endast julgeolekuohtu riikidele, mis võivad neid vastu võtta või võõrustada – eriti hübriidohtude kontekstis.

Seeläbi on Eesti vaatest oluline takistada selliste isikute imbumist Schengeni ala ja EL-i liikmesriikide ühiskondadesse, mille tarvis tuleb võtta kasutusele EL-i tasandi meetmeid, tagamaks ühtset lähenemist kõikide liikmesriikide puhul. Selle tarvis peaks rakendama piiranguid nii väljastavate viisadele kui ka elamislubadele eesmärgiga takistada nende isikute vaba liikumist Schengeni alal. Sama rõhutati ka Tallinna siseministrite kohtumisel 19. juunil 2025, kus toodi esile vajadust ühtlustada ohupilti, piirata Venemaa eks-kombatanite vaba liikumist Schengeni ruumis ning mitte väljastama sellistele isikutele viisasid ja elamislube.

Päevakorrapunkti teises pooles arutatakse **Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti** (edaspidi *Frontex*) **tuleviku** üle. Teemakäsitus tõukub [Euroopa Komisjoni poliitilistest suunistest 2024-2029](#), mille raames soovitakse muuhulgas tugevdada Frontexit, kolmekordistades selle ametkonda 30 000 piirivalvurini. Selle eesmärgi saavutamise nimel on Euroopa Komisjon kavandanud Frontexi määruse ülevaatamise 2026. aastal. Liikmesriikide vaheliste arutelude käigus jõuti kolme põhilise aspektini, mida peaks arvestama selle protsessi raames:

- Lähtepunktiks peaksid olema liikmesriikide operatiivvajadused – liikmesriigid on üldiselt nõus, et iga alalise korpuse suurendamise ettepanek peab kindlalt tuginema põhjalikule mõjuhinnangule, mida Euroopa Komisjon on praegu ette valmistamas. Liikmesriigid on rõhutanud vajadust arutada enne alalise korpuse suurendamise ettepaneku tegemist eelkõige ameti tulevase volitusi ja ülesandeid, kuid seda peamiselt kehtiva määruse sätete raames, kus võib olla arenguruumi;
- Keskenduda tuleks jätkuvalt ameti põhifunktsioonidele, mis on seotud välispiiride ja tagasisaatmisega – kuigi liikmesriigi välispiir jääb kindlalt riigi endi pädevusse, on tõusetunud küsimus, kas praegune Frontexi määrus pakub piisavat toetust EL varjupaiga- ja rändepaketi rakendamisele. Kuna geopoliitiline olukord on oluliselt muutunud ning hübriidrännakute arv on märkimisväärselt kasvanud, peaks arutama, kas Frontex võiks saada juurde teisi toetavaid funktsioone, et aidata liikmesriikidel paremini toime tulla dünaamiliste oludega;
- Võtmeküsimuseks on koostöö kolmandate riikidega, sh Frontexi roll tagasisaatmisel kolmandatest riikidest teistesse kolmandatesse riikidesse – Frontexil on hetkel olemas mandaat koostööks kolmandate riikidega, nt teabevahetuse ja staatuslepete raames. Kuigi viimased on olnud tõhusad Lääne-Balkani riikide puhul, ei ole nad senini olnud rakendatud väljaspool EL-i lähinaabrust. Liikmesriikide arvates võiks Frontexi suurem paindlikkus lepete sõlmimisel kolmandate riikidega muuta ta atraktiivsemaks partneriks rändevoogude ohjamisel. Näiteks võiks kaaluda Frontexile võimekuse tagamist viimaks läbi tagasisaatmisoperatsioone kahe kolmanda riigi vahel, mida praeguse määruse alusel ei ole võimalik teha.

Sellest tulenevalt soovib EL Nõukogu eesistuja Taani arutada Frontexi ja selle alalise korpuse tulevikku, selle mandaadi tugevdamist ning võimekust reageerida hübriidrännakutele.

Eesti põhisõnumid:

Kuigi Eesti on rahul praeguse Frontexi mandaadiga, võiks panna suuremat rõhku ameti paindlikkusele sõlmimaks leppeid kolmandate riikidega, eesmärgiga parendada nende piirihaldust, viia läbi ühisoperatsioone ning panustada rändehaldusesse (k.a. tagasisaatmiste teostamise puhul). Lisaks peab leidma viise, kuidas suurendada Frontexi võimekust kiireks reageerimiseks muutuvale rändeolukorrale, sh rände instrumentaliseerimisele, ning suurendada ameti võimekust operatiivinfo vahetamiseks nii liikmesriikide kui ka teiste ametitega (nt Europol). Hübriidrännakutele vastu seismine, nii merel kui maal, peaks olema samuti fookuses Frontexi mandaadi arutelude raames. Esmalt on vaja täita juba ametile seatud eesmärgid 10 000 ametniku osas ja tagada alalise korpuse täielik mehitatus, koolitamine ning rakendamine.

Suurendamist 30 000-ni saab Eesti toetada, kuid see peab kindlalt tuginema põhjalikule mõjuhindangule. Samuti on Eesti arvamusel, et regionaalselt oleks oluline spetsialiseerunud väljaõppekeskuse loomine Narva, mis edendaks ameti võimekuse loomist ja hoidmist.

Lähenemisel päevakorrapunktile lähtutakse Eesti seisukohtadest:

- *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 (heaks kiidetud 03.06.2021. aasta Vabariigi Valitsuse istungil);*
- *Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid 2025-2027 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 19.06.2025. aasta istungil).*

3. Koostalitlusvõime rakendamine

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: *siseministritele esitatakse regulaarne ülevaade suuremahuliste piiriüleste IT-süsteemide koostalitlusvõime rakendamise hetkeseisust.*

Ajavahemikus 2017–2018 on Euroopa Parlament ja EL Nõukogu kiitnud heaks mitmed EL-i üleste suuremahuliste infosüsteemide määrsed, mis on suunatud piiri- ja rändehalduse ning sisejulgeoleku parandamisele. Nende süsteemide sekka kuuluvad ajakohastatud Schengeni infosüsteem (SIS), viisainfosüsteem (VIS), varjupaigataotlejate sõrmejälgede infosüsteem (Eurodac), riiki sisenemise ja väljumise süsteem (EES), EL-i reisiinfo- ja lubade süsteem (ETIAS), ühiste uurimisrühmade koostööplatvorm ja Euroopa karistusregistrite andmete vahetamise süsteem (ECRIS-TCN). Süsteemide arendamiseks ja õigeaegseks kasutuselevõtuks eraldas Euroopa Komisjon liikmesriikidele sihtotstarbelist raha.

Vastavalt eu-LISA 2023. aasta oktoobri JSK nõukogule esitatud uue infosüsteemide rakendamise ajakavale pidi infosüsteemide käivitamise ja koostalitlusvõime rakendamine toimuma nelja lainena: I laine 2024. aasta III-IV kvartal (EES-i käivitamine), II laine 2025. aasta I-II kvartal (ETIAS-e käivitamine, et tagada kiirem EL reisijainfo vahetus), III laine 2025. aasta II-III kvartal (ECRIS-TCN rakendamine liikmesriikide justiitskoostöö tõhustamiseks) ning IV laine 2026. aasta III-IV kvartal (koostalitlusvõime arhitektuuri tehnilise rakendamine). Kahjuks ei ole õnnestunud planeeritud ajakavas püsida seoses tsentraalsete ning osade liikmesriikide arenduste hilinemisega eelkõige EES osas mis omakorda on mõjutanud järgnevate infosüsteemide juurutamise ajakava. Samuti tuli 2024 aasta lõpus Euroopa Komisjon välja ettepanekuga EES-i järkjärguliseks kasutuselevõtmiseks maandamaks EES rakendamisega seotud riske.

Koostalitlusvõime rakendamise esimene etapp nominaalselt algab 12. oktoobril, mil liikmesriigid alustavad EES-i järkjärgulise rakendamisega (Eesti käivitab EES-i terviklikult korraga). Sellest tulenevalt annavad eu-LISA ja Euroopa Komisjon ministritele ülevaate esmasest kogemusest EES-i käivitamisega. Teised koostalitlusvõime komponendid peaksid rakenduma järgmiselt:

- ECRIS-TCN tehniline valmisolek 2025. aasta neljandas kvartalis.
- Uuendatud EURODAC juurutamine 2026. aasta juunis, mis on olulisim osa rändepaketi infosüsteemidest;

- ETIAS kasutuselevõtt on kavandatud alles 2026. aasta neljandas kvartalis vältimaks riske Eurodac kasutuselevõtu tähtajale.

Vahemikku 2027-2028 on kavandatud ülejäänud koostalitlusvõime arhitektuuri komponentide juurutamine ning konkreetsemad tähtajad täpsustatakse 2025. aasta sügisel.

Eesti võtab ülevaate teadmiseks.

4. Määruse eelnõu, millega kehtestatakse eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks veebis

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: EL Nõukogu eesistuja Taani soovib saavutada osalist ühist lähenemist määruse eelnõule.

Euroopa Komisjon esitas määruse ettepaneku 11. mail 2022, millega sooviti kehtestada eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks (edaspidi: CSAM). Kahjuks ei ole siiani suudetud vahepealsel perioodil saavutada kõigile liikmesriikidele sobivat kompromissi. Kõige lähemal kompromissile on olnud Belgia ja Ungari eesistumiste ajal, kuid piisavat toetud siiski ettepanek saanud ei ole. Liikmesriigid on jagunenud kahte leeri: i) need, kes toetavad võimalikult laia kohaldamisala ja on see juures nõus suurema privaatsusõiguse riivega; ning ii) need, kelle jaoks privaatsusõiguse tagamine on prioriteetsem. Eesti kuulub teisse leeri tulenevalt Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu kinnitatud seisukohtadest². 2025. aasta mais jõudis Poola eesistuja järeldusele, et nende eesistumise ajal kompromissini jõuda pole võimalik. 2025. aasta juuni siseministrite kohtumisel anti ülevaade tehtud edusammudest ja potentsiaalselt tutvustatakse võimalust ajutist regulatsiooni pikendada, mis praeguse seisuga kehtib kuni aprillini 2026.

Praegune EL Nõukogu eesistuja Taani kuulub CSAM-i osas nende liikmesriikide hulka, kes toetab võimalikult laia kohaldamisalaga lahendust ning on see juures nõus suurema privaatsusõiguse riivega. Taani on sisuliselt toonud tagasi arutlusele Belgia eesistumise ajal loodud CSAM versiooni, mis koostati 2024. aasta juunis. Toonasele versioonile oli Eesti valmis vastu hääletama tulenevalt Vabariigi Valitsuse 3. novembril ja Riigikogu EL asjade komisjoni 25. novembril 2022. aastal kinnitatud seisukohtadele. Seeläbi praegune eesistuja Taani esitatud versioon ei ole Eestile samuti sobilik, kuna määruse eelnõust oli eemaldatud endise eesistuja Poola sisse viidud privaatsusõigusi kaitsev klausel. Lisaks Eestile väljendasid oma kavatsust praegusele kompromisstekstile vastu hääletada mitmed teised liikmesriigid, kelle jaoks privaatsusõiguse riive ei ole nii suurel määral põhjendatud. Samuti on asunud kõhklevale seisukohale väike osa liikmesriike, kes varasemalt on määruse eelnõud toetanud.

² Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse ettepaneku kohta, millega kehtestatakse eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks (heaks kiidetud 3.11.2022. aasta Vabariigi Valitsuse istungil ning 25.11.2022. aasta ELAKi istungil); Eesti seisukohad 19.-20.10.2023 EL JSK nõukogu istungil (heaks kiidetud 12.10.2023. aasta Vabariigi Valitsuse istungil ning 16.10.2023. aasta ELAKi istungil); ning Eesti seisukohad 10. – 11.10.2024 toimunud EL JSK nõukogu istungil (heaks kiidetud 3.10.2024. aasta Vabariigi Valitsuse istungil ning 4.10.2024. aasta Riigikogu ELAKi istungil).

Sisuliselt on esitatud määruse kompromisstekstis võrreldes varasemate versioonidega oluliselt nõrgestatud otspunktkrüpteeringute suhtelise terviklikkuse kaitse ning toodud tugevamalt sisse Eestile mittesobilik kliendipoolse sisu skaneerimine (fotod, videod, veebiaadressid), mis tugineb kasutaja nõusolekule lubada teatud sisu kontrollida enne selle krüpteerimist.

Esitatud kompromisstekst vastuolus Vabariigi Valitsuse 3. oktoobril 2024. aastal kinnitatud EL JSK nõukogu seisukohaga³, mis ei toeta kliendipoolset skaneerimist ja nõusoleku vabatahtlikkuse põhimõtte rikkumist. Nõusoleku andmist ei saa isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt lugeda vabatahtlikuks, kui selle andmata jätmisel piiratakse kasutaja juurdepääs teenusele,

Eesti seisukoht:

Eesti toetab jätkuvalt määruse eelnõu üldisi eesmärgi kaitsta lapsi seksuaalse väärkohtlemise eest, tõkestada vastava veebisisu levitamist ja tuua teo toimepanijad kohtu ette. Eesti ei saa siiski toetada lapsi seksuaalselt väärkohtleva materjali tuvastamiseks kasutaja jagatava sisu (näiteks pildid, videod) nõusolekupõhist kliendipoolset skaneerimist. Nõusoleku andmist ei saa isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt lugeda vabatahtlikuks, kui selle andmata jätmisel piiratakse kasutaja juurdepääsu teenusele. Kui läbirääkimiste tulemusel kliendipoolsest skaneerimisest ning vabatahtliku nõusoleku põhimõtte riivamisest ei loobuta, on Eesti valmis üldise lähenemisviisi hääletusest eemale jääma või vastu hääletama, sõltuvalt lõplikust kompromisstekstist.

Selgitus: Otspunktkrüpteeringu (ingl. k. *End-to-End Encryption*, E2EE)⁴ puhul rõhutatakse artiklis 1(5) küll kompromisstekstis selle terviklikkuse olulisust ning kaitset lahti murdmise eest (nn tehnoloogiliste tagauste loomine), kuid samal ajal tekitatakse artiklis 10 teenusepakujatele kohustus enne sisu otspunktkrüpteerimist kogu meediamaterjal (pildid, videod, emotikonid jne) skaneerida, et teha kindlaks, kas selles sisalduv lapsi seksuaalselt väärkohtlevat materjali. Selleks toiminguks on määruse ettepaneku põhjenduspunktis 26a nähtud ette kliendipoolne nõusolek skaneerimiseks – vastasel juhul ei ole võimalik teatud ulatuses meediafaile rakenduste kaudu edastada. Kuna taoline lähenemine piirab rakenduse täie võimekuse kasutamist kui ei ole antud nõusolek sisu skaneerimiseks, siis ei saa antud nõusolekut pidada ka vabatahtlikuks, k.a. andmekaitse üldmääruse põhjenduspunkti 42 vaatest⁵.

Nõusolekupõhine kliendipoolne skaneerimine kujutab endast süsteemi, mis annab võimaluse skaneerida materjali kasutaja seadmes. Otspunktkrüpteeritud rakenduste puhul tähendab see, et

³ **Seisukoht 1.4:** „Eesti ei saa toetada lapsi seksuaalselt väärkohtleva materjali tuvastamiseks kasutaja jagatava sisu nõusolekupõhist kliendipoolset skaneerimist, sest pakutud lahenduse mõjude analüüs on ebapiisav ja nõusoleku andmist ei saa isikuandmete kaitse määruse kohaselt lugeda vabatahtlikuks, kui selle andmata jätmisel piiratakse kasutaja juurdepääsu teenusele.“

⁴ Otspunktkrüpteering – kommunikatsioonisüsteem, milles ainult suhtlevad osapooled omavad sõnumitele (veebisaitide sisu, kõned jms.) ligipääsu. Sõnum krüpteeritakse saatja ning dekrüpteeritakse saaja poolt, mille tõttu ei oma suhtlusplatvorm ligipääsu sõnumi sisule.

⁵ Sama hinnangu on andnud ka Nõukogu õigusteenistus (CLS).

skaneerimine toimub enne sisu krüpteerimist. Ilma nõusolekut andmata skaneerida võimalik ei ole. Kasutajal tuleb anda nõusolek selleks, et kasutaja jagatud multimeedia (ja URL-idele) monitoorimiseks võidakse rakendada vastavaid tehnoloogiaid. Kui seda nõusolekut ei anta, siis piiratakse kasutaja rakenduse funktsionaalsust piltide jagamiseks selles konkreetses teenuses, kuid teenuse kasutamine on endiselt võimalik. Nõusolek peab olema antud vabatahtlikult vastavalt GDPR-i põhjenduspunktile 42. Euroopa Andmekaitse-nõukogu suunistes 05/2020 nõusoleku kohta vastavalt määrusele 2016/679 on öeldud, et sõna „vaba“ tähendab andmesubjektide tegelikku valikut ja kontrolli. Üldreeglina näeb GDPR ette, et kui andmesubjektil puudub tegelik valikuvabadus, ta tunneb, et teda sunnitakse nõusolekut andma või kui nõusoleku andmata jätmine toob kaasa negatiivseid tagajärgi, siis ei ole nõusolek kehtiv. Kui nõusolek on seotud tingimustega, mille üle ei saa läbirääkimisi pidada, siis eeldatakse, et see ei ole vabatahtlikult antud. Kui nõusoleku andmata jätmine toob kaasa teenuse piiramise, siis ei pruugi tegemist olla vabatahtlikult antud nõusolekuga. Seni EL Nõukogu tasandil toimunud arutelud ei ole olnud piisavalt veenvad, et pakutud lahendus on kooskõlas EL-i õigusega.

Lähenemisel päevakorrapunktile lähtutakse lisaks järgmistest Eesti seisukohtadest:

- *Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse ettepaneku kohta, millega kehtestatakse eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks (heaks kiidetud 3.11.2022. aasta Vabariigi Valitsuse istungil ning 25.11.2022. aasta ELAKi istungil);*
- *Eesti seisukohad 10.-11.10.2024 toimunud EL justitiis- ja siseküsimuste nõukogu istungil (heaks kiidetud 3.10.2024. aasta Vabariigi Valitsuse istungil ning 4.10.2024. aasta Riigikogu ELAKi istungil).*

5. Määruse eelnõu EL-i elanikkonnakaitse mehhanismi ja rahvatervise hädaolukorra kriisivalmiduse kohta

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: poliitiline arutelu.

2025. aasta juulis avaldas Euroopa Komisjon määruse eelnõu, milles käsitletakse liidu elanikkonnakaitse mehhanismi ajakohastamist⁶. Selle üldine eesmärk on parandada tulemuslikkust tegevuses, millega toetatakse looduslike ja inimtegevusest tingitud ohtude (sh tõsised piiriülesed terviseohud) ennetamist, nendeks valmistumist ja nendele reageerimist, võttes ühtlasi arvesse, et liitu ähvardavad riskid ja ohud on üha keerukamad ja omavahel aina enam seotud.

Määruse ettepanekuga nähakse ette:

- liidu elanikkonnakaitse mehhanism ning liidu toetus tervisealasteks hädaolukordadeks valmisolekuks ja neile reageerimiseks;
- rahastamise raamistik, et kasutada ära koostoimet ja parandada koordineerimist sektorite vahel;
- sätestatakse eesmärgid ja eelarve ajavahemikuks 2028-2034;

⁶ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanek, milles käsitletakse liidu elanikkonnakaitse mehhanismi ning liidu toetust tervisealasteks ja neile reageerimisele ning millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 1313/2013/EL.](#)

- liidu rahastuse vormid ja eeskirjad.

Sellest tulenevalt soovib EL Nõukogu eesistuja Taani teha esialgse arvamuste vahetuse määrase eelnõu kohta, et kombata liikmesriikide üldisi seisukohti, eriti tsiviil-militaar koostöö ning EL-i kriisikordinatsiooni keskuse (ingl. k. *Crisis Coordination Hub*) kohta. Kuna määrase ettepanek ise on alles tutvustamisel, on enamusel riikidest detailsemad seisukohad alles kujundamisel (k.a. Eestil).

Eesti põhisõnumid:

Eesti toetab igakülgset EL-i ja liikmesriikide samme Euroopa tsiviil- ja sõjalise koostöö tugevdamiseks. Ennekõike tuleb tugevdada olemasolevaid tööriistu ja vajaduse korral laiendada ning tõhustada erinevate osaliste koostööd. EL-i tegevus kriisivalmiduse ja -kindluse valdkondades peab selgelt arvestama NATO kollektiivkaitse võimevajadusi, tegevusi ja planeerimisprotsessi, nendega konkureerimata.

Kriisikindlus tagab, et meid on raskem rünnata ja et me taastume kiiremini, olgu tegemist looduskatastroofi, hübriidse iseloomuga rünnakute või muu kriisiga. Halvenenud julgeolekukeskkonnas tuleb suurendada kogu riigi ja elanikkonna kriisikindlust. Valmistudes kõige tõsisemateks kriisideks, oleme valmis lahendama ka väiksema mõjuga kriise.

Eesti toetab EL-i hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskuse (ERCC) mandaadi laiendamist viisil, mis tagaks mistahes ohustsenaariumi realiseerumisel (sh hübriidse iseloomuga tegevus ja sõjaline konflikt) operatiivse abistamise ühtse kontaktpunkti kaudu. ERCC mandaadi laiendamise lahutamatuks eelduseks peab olema personali ja rahastuse suurendamine proportsionaalselt lisanduvate ülesannetega. Toetame elanikkonnakaitsemehhanismi ühiste kriisivarude planeerimise ja varajase reageerimise võimekuse tugevdamist. Seejuures tuleb arvestada regionaalsete ohustsenaariumide ja riskidega, planeerides varude eelpaigutamist logistiliselt keerukamatesse piirkondadesse.

Lähenedes päevakorrapunktile lähtutakse Eesti seisukohtadest:

- *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 (heaks kiidetud 03.06.2021. aasta Vabariigi Valitsuse istungil);*
- *Eesti seisukohad Euroopa Liidu hädaolukorra instrumendi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 26.01.2023. aasta, 19.10.2023. aasta ja 29.02.2024. aasta istungitel ja Riigikogu ELAKi 10.02.2023. aasta ja 08.03.2024. aasta istungitel);*
- *Eesti seisukohad Euroopa tsiviil- ja sõjalise valmisoleku tugevdamise kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 6.02.2025. aasta istungil ja Riigikogu ELAKi 11. veebruari 2025. a istungil);*
- *Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid 2025-2027 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 19.06.2025. aasta istungil).*

6. Rände välismõõde

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: arvamuste vahetus rände välismõõdme olukorrast siseministrite töölõuna formaadis.

EL Nõukogu eesistuja Taani soovib arutada liikmesriikide siseministritega rände välismõõdet, keskendudes eriti olukorral Süürias, kus poliitiline olukord on endiselt dünaamiline. EL-i üldine rändeolukord on jätkuvalt paranemas: võrreldes eelneva perioodiga on ebaseaduslikud saabumised välispiiril vähenenud umbes 35% võrra. Samuti on umbes 20% võrra langenud rahvusvahelise kaitse taotluste hulk EL-is, kuigi koguarv on endiselt koormavalt suur.

EL jälgib olukorda Süürias tähelepanekulikulult, sh religioosete ja vähemuste õiguste tagamise kontekstis. Perioodil 1. juuli 2024 kuni 30. juuni 2025 oli Süüria ebaseaduslikult EL-i piiri ületanud migrantide peamine päritoluriik (14% koguarvust). Kuigi süürlastest rahvusvahelise kaitse taotlejate arv antud perioodil langes 45%, oli Süüria koos Venetsueela ja Afganistaniga jätkuvalt üks peamisi taotlejate päritoluriike. 24. septembril 2025 toimusid läbirääkimised Süüria ja Iisraeli vahel eesmärgiga sõlmida julgeolekulepe, k.a. Süüria edelaosa demilitariseerimise osas. 7. septembri 2025 seisuga on ÜRO humanitaarasjade koordineerimisbüroo (OCHA) raporteerinud 1 158 023 isiku ümberasumist Suwayda piirkonnast seal 13. juulil 2025 lahvatanud relvastatud kokkupõrgete tõttu. UNCHR-i andmetel on vahemikus 8. detsember 2024 kuni 25. september 2025 Süüriasse tagasi pöördunud hinnanguliselt 1 027 887 endist sõjapõgenikku, enamuses naabruskonna riikidest (st Türgi, Liibüa, Jordaania, Iraak, Egiptus). Tulenevalt Süüria kodusõja teatud leevenemisest on vähenenud ka sellest riigist pärit rahvusvahelise kaitse taotluste hulk EL-is.

Eesti põhisõnumid:

Eesti vaatest oli Süüria režiimivahetus positiivne areng, mille puhul võiks loota, et uus valitsus suudab luua demokraatlikel praktikatel ning laiapindsel ja võrdsel kaasamisel ehitatud ühiskonda, kus austatakse vähemuste õigusi. Eesti vaatest on oluline, et Süüria kodanikud saaksid otsustada oma tuleviku üle, mille tõttu toetab Eesti vabatahtlikel alustel põgenike tagasipöördumist koduriiki. Selleks, et riik, kuhu tagasi tulla, oleks võimeline tagama oma inimeste heaolu, toetab Eesti Süüria vastu suunatud sanktsioonide järkjärgulist leevendamist. Samas, kui Süüria uus valitsus ei täida sanktsioonide leevendamise tingimusi või pöörab reforme tagasi, peaks olema tagatud võimalus sanktsioonide taaskehtestamiseks. Lisaks peab EL võtma proaktiivset rolli regioonis, eriti Süürias, et maandada Venemaa mõju piirkonnas. Eesti on omalt poolt panustamas humanitaarabiga ning Eesti mittetulundusühingud on tegutsemas kohapeal hariduse ja elatise teenimist edendavate initsiatiividega. Selleks, et soodustada Süüria kodanikke koju tagasipöördumist, oleme avatud Euroopa tasandil nn tutvumiskülastusi (ingl. k. *go-and-see*) võimaldava raamistiku või suuniste väljatöötamiseks. Peame oluliseks, et kodumaale naasta soovivad Süüria põgenikud saaksid seda teha vabatahtlikult ja turvaliselt ning et tagasipöördumist ettevalmistav *go-and-see* visiit ei viiks isikule liikmesriigis antud kaitse tühistamiseni.

Lähenemisel päevakorrapunktile lähtutakse Eesti seisukohtadest:

- *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 (heaks kiidetud 03.06.2021. aasta Vabariigi Valitsuse istungil);*
- *Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid 2025-2027 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 19.06.2025. aasta istungil);*

- Eesti seisukohad EL-i välisasjade nõukogu istungil 16.12.2024 (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 12.12.2024. aasta istungil ja Riigikogu väliskomisjoni 12.12.2024. aasta istungil).

7. Sideandmete säilitamine ja juurdepääsu tagamine õiguskaitseasutustele

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: EL Nõukogu eesistuja Taani teeb ülevaate sideandmete säilitamise reguleerimise edasistest sammudest.

EL Nõukogu eesistuja Taani jätkab varasemate eesistujate ja kõrgetasemelise grupi (ingl. k. *High-Level Group*, HLG) püüdlusi sideandmete säilitamise küsimuse õigusliku lahendamise poole. 24. juunil 2025 esitles Euroopa Komisjon teekaardi liikumaks õigusliku regulatsiooni poole, mis tagaks õiguskaitseasutustele juurdepääsu varasemalt säilitatud sideandmetele – seda toetas ka Euroopa Ülemkogu oma järeldustes 26. juunil 2025. 18. septembril 2025 arutati COSI töörühmas eesistuja plaani teekaardi rakendamisel ja selle seiramisel – lepiti kokku, et COSI jätkab arutelusid sel teemal. Seetõttu teeb EL Nõukogu eesistuja Taani ülevaate siseministritele järgmistest sammudest ja tegevustest teekaardis kajastatud valdkondades: i) sideandmete säilitamine; ii) seaduslik side pealtkuulamine; iii) digitaalne kohtueksperdiis; iv) standardiseerimine; v) tehisarul põhinevate lahenduste kasutamine õiguskaitseasutuste töös; ning vi) horisontaalsed tegevused kommunikatsioonis.

Eesti võtab ülevaate teadmiseks.

8. Praeguse geopoliitilise olukorra mõju EL-i sisejulgeolekule

Päevakorrapunkti käsitlemise eesmärk: arvamuste vahetus viimaste geopoliitiliste arengute mõjust EL-i sisejulgeolekule ministrite hommikusöögi formaadis.

EL siseministrite tööhommikusöögi formaadis arutatakse muutuva geopoliitilise olukorra mõju EL-i sisejulgeolekule, eriline fookus on Iisraeli ja Gaza piirkonna kriisile. Konflikti põhjuste, osapoolte ja võimalike lahenduste suhtes levivad vastuolulised narratiivid ning mõjutustegevuse võtted suurendavad radikaliseerumise ja vägivalla ohtu (nii piirkonnas kui ka EL-is elavate diasporaade seas). Kasvab ühiskonna lõhestumine, rahutuste ja vägivaldsete konfliktide oht, mis suurendab koguni terrorirünnakute ohtu EL-i liikmesriikide territooriumil. Olukord Lähis-Idas on avaldanud suurt mõju avalikele aruteludele, sh veebis. Inimesed jagavad väga emotsionaalseid postitusi, kriitilisi kommentaare ja kahjuks ka valeinfot. Oluline on suurendada koostööd veebiplatvormidega vihakõne ja vägivalda õhutava info piiramiseks ning inimeste teadlikkuse suurendamiseks vägivalla propageerimise ja pahatahtlikult moonutatud info ohu suhtes. Suure tõenäosusega ei vähene Gaza piirkonnas toimuva relvastatud konflikti mõju ka pärast vaherahu sõlmimist, mille tõttu soovib eesistuja Taani pöörata suuremat tähelepanu sellele, kuidas EL-i sisejulgeolek saaks toime tulla selle konflikti lõhestava ja radikaliseeruva mõjuga pikemas perspektiivis.

Eesti põhisõnumid:

Eesti jälgib olukorda Lähis-Idas, eeskätt Gazas toimuvat, sest sellel on märkimisväärne mõju kogu Euroopa siseturvalisusele. Vastuolulised narratiivid, emotsionaalsed ja ideoloogilised

pinged ning mõjutustegevuse võtted mõjutavad ja polariseerivad avalikku arutelu, õhutavad konflikte ja suurendavad vägivaldse äärmusluse ja isegi terrorismi ohtu. Oluline on rõhutada Euroopa Liidu liikmesriikides meeleavalduste korraldamisel vägivalda ennetavaid meetmeid ning samaaegselt suurendada esmareageerijate võimekust ennetada ja tõkestada vägivalda, sh maandada terrorismiohtu avalikus ruumis.

Tähtis on pöörata erilist tähelepanu strateegilisele kommunikatsioonile ning desinformatsiooni tõrjumisele seoses Gaza konflikti osapooltega. Samuti rõhutame vajadust suurendada ELi liikmesriikides kogukondadevahelist dialoogi ja sotsiaalset sidusust. See suurendab laiemalt ühiskonna kerksust, aga ka kogukondade vastupidavust vägivaldse äärmusluse ja vihakõne vastu. Tähelepanu vajavad antisemitismi ilmingud ning suurendada tuleb kogukondade usaldust õiguskaitseasutuste suhtes ning tõhustada asutuste-ülest aga ka rahvusvahelist infovahetust, kaasates vajadusel ka Europoli.

Eesti rõhutab jätkuvalt, et põhiliseks ohuallikaks EL-i julgeolekule jääb Venemaa, seda ka pärast Ukraina sõja lõppemist (vt seletuskirja punkt 2)

Lähenemisel päevakorrapunktile lähtutakse Eesti seisukohtadest:

- *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 (heaks kiidetud 03.06.2021. aasta Vabariigi Valitsuse istungil);*
- *Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteetid 2025-2027 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 19.06.2025. aasta istungil).*